

Filmy z archívu SFÚ

neodmysliteľná súčasť Envirofilmu

Tohto roku v decembri si pripomenieme 110. výročie zrodu kinematografie. Z Paríža, kolísku filmu, sa film postupne dostal do ďalších miest a krajín sveta. V rok 1896 aj na Slovensko. Najskôr do Košíc, ktoré predstihli Bratislavu o niekoľko dní. Na Envirofilme si ho znovu pripomenieme na budúci rok, pri príležitosti 110. výročia prvého kinematografického predstavenia na dnešnom území Slovenska. Pri svojom zrode sa stal film atrakciou. Až začiatkom XX. storočia sa stal umením. Aj keď kinematografické aktivity na Slovensku do roku 1940, keď začala pravidelná filmová tvorba v Nástupe a Školfilme, boli veľmi skromné, predsa sme sa zapísali do zlatého fondu svetovej kinematografie filmami Jánošík (1921), Zem spieva (1933) a ďalšími filmami.

V nových ekonomických podmienkach, od začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia, poklesla tvorba na minimum. V roku 2004 sme vyrobili pre kiná len jeden film a na druhom sme sa podieľali ako koprodukční partneri. Pokiaľ ide o krátkometrážnu tvorbu, o dokumenty, je situácia o niečo lepšia. Ešte že máme archív. A tak zo zbierkových fondov Slovenského filmového ústavu Bratislava sme pre návštevníkov festivalu vybrali niekoľko filmov, ktorých témy súzvučia s tohtoročným tematickým zameraním Envirofilmu.

Znečisťovanie prírody v slovenskom hranom filme

Stratená dolina (SR, 1976, r. Martin Ťapák) - 83 min., 35 mm - pre deti a mládež

Pomsta mŕtvych rýb (SR, 1980, r. Dušan Kodaj) - 71 min., 35 mm - pre deti

Ponuka je skromná. Z takmer 400 slovenských celovečerných hraných filmov pre kiná sme našli dva filmy, ktoré plne zodpovedajú tejto téme. Film Stratená dolina je záverečná časť trilógie o Vysokých Tatrách. Prvé dva filmy - Medená veža (1970) a Orlie pierko (1971) nakrútil režisér Martin Hollý, tretí film Martin Ťapák. K všetkým trom napísal scenár Ivan Bukovčan. Film ponúka satirický komediálny príbeh o troch priateľoch, správcoch horskej chaty, ktorí sa snažia zachrániť Stratenú dolinu pred pustošivou inváziou turistov. V hlavných úlohách uvidíme Michala Dočolomanského, Dušana Taragela, Jozefa Krónera, Ivana Rajniaka, ale aj Stellu Zázvorkovú.

Film Pomsta mŕtvych rýb bol nakrútený podľa knihy a rozhlasovej hry Jozefa Repku. Film ponúka príbeh o deťoch, ktoré sa rozhodli zachrániť svoju rieku. Odvážne sa postavili proti znečisťovateľom rieky odpadom z továrne, v ktorej, dokonca na vedúcich miestach, pracujú ich rodičia. V hlavných úlohách Svatopluk Matyáš, Renáta Doležalová, Anton Mrvečka, Richard Stanke, Ingrid Slobodová a i.

Vysoké Tatry vo filme

Bouř nad Tatrami (ČR, 1932, r. Ferdinand Pujman, Tomáš Trnka) - 15 min., 35 mm

Expedícia TANAP (SR, 1961, r. Karel Skřípský) - 63 min., 35 mm

Kvety v Tatrách (ČR, 1932, r. Tomáš Trnka) - 8 min., 35 mm

Kvety Tatier (SR, 1953, r. Karel Skřípský) - 66 min., 35 mm

Tatry mystérium (SR, 2004, r. Pavol Barabáš) - 11 min., DVD

Vysoké Tatry sú najfilmovanejšou lokalitou na Slovensku. Na Envirofilme sme im v roku 2001 dokonca venovali odborný seminár Únie slovenských televíznych tvorcov (Prob-

lematika Vysokých Tatier vo filme). Aj prvý film nakrútený na dnešnom území Slovenska - Cesta medzi Košicami a Bohumínom z roku 1904 má pohľady na naše veľhory. Nakrútili ho uhorskí filmári z Budapešti. Keď sa na Slovensku nefilmovalo, prichádzali k nám českí, ale aj zahraniční filmári, aby nakrúcali Vysoké Tatry v štyroch ročných obdobiach. A neboli to len krátke, ale aj celovečerné dokumenty, ktoré sa veľmi predávali aj do zahraničia - Expedícia TANAP dokonca aj do Japonska. Slovenskí filmári si lokalitu Tatier všimli z rôznych pohľadov, nechýbali dokonca ani animované a kreslené filmy, satiry. V posledných 15 rokoch sú Tatry filmované nielen filmármi, ale aj návštevníkmi Tatier, lebo videokamier aj na Slovensku pribúda a pohyblivá spomienka je oveľa zaujímavejšia ako pohľadnica, či kniha. Divákovi ponúkame dva dokumenty zo začiatku tridsiatych rokov minulého storočia, ale aj dva dokumenty Karla Skřípského z rokov 1953 a 1961. Tri filmy sú k dispozícii na VHS a DVD a približujú dnešné Tatry ešte pred živelnou katastrofou v roku 2004 a po nej. Konfrontujú náš vzťah, resp. vzťah štátu k Tatrám, ich očarujúcu krásu, ale aj situáciu Tatier v dnešných dňoch po živelných katastrofách.

Predstavujeme čestných hostí Envirofilmu 2005

Emília Vášáryová

Drak sa vracia (SR, 1967, r. Eduard Grečner) - 87 min., 35 mm

Kto odchádza v daždi... (SR, 1974, r. Martin Hollý) - 85 min., 35 mm

Marián Labuda

Kým sa skončí táto noc (SR, 1965, r. Peter Solan) - 91 min., 35 mm

Záhrada (SR, 1995, r. Martin Šulík) - 95 min., 35 mm

Aj keď sa na Slovensku nakrúca málo filmov pre kiná a dramatická tvorba v Slovenskej televízii takmer zanikla, predsa máme možnosť týchto hercov sem-tam vidieť, hlavne však v českých filmoch. A naše tvrdenie dokladajú ich kreácie v českých filmoch. Obaja získali Českých levov za herecký výkon, Emília Vášáryová tohto roku za film Horem pádem, Marián Labuda za koprodukčný film Záhrada (1995) a Kráľ Ubu (1996).

Emília Vášáryová debutovala vo filme Na pochode sa

vždy nespieva (1960). Hrala v 50 filmoch, z toho v 10 českých. Marián Labuda debutoval vo filme Kým sa skončí táto noc (1965). Hral taktiež v 50 filmoch, z toho v 20 českých. Film Drak sa vracia je jeden z najúspešnejších prepisov slovenskej literatúry do filmu. Film bol nakrútený podľa predlohy Dobroslava Chrobáka. Radovan Lukavský, Gustáv Valach a Emília Vášáryová rozohrávajú dramatický príbeh zo slovenskej dediny - baladu o láske, nenávisti a hľadani cesty z osamelosti. Film Kto odchádza v daždi... bol nakrútený podľa románu Jána Jonáša V znamení panny. V dramatickom príbehu z obdobia kolektívizácie slovenskej dediny (1947 - 1948) prihrávajú Vášáryovej Štefan Kvietik, Gustáv Valach a Ivan Vyskočil.

Film Kým sa skončí táto noc bude pre obdivovateľov Mariána Labudu veľkým prevkapaním. Ponúka psychologickú sondou do vnútra ľudí, ktorí prežijú jednu noc v prepychovom nočnom podniku. Príbeh konfrontuje životné postoje dvoch mladých a jedného postaršieho pána. Mladých stvárnajú - Marián Labuda a Stano Dančiak. Július Pántik a jeho Baláž, to je skutočný herecký koncert, ktorý stojí za vašu pozornosť.

Film Záhrada je príbehom tridsiatnika Jakuba, nespojkového so svojim doterajším učiteľským životom. Uteká z mesta do schátralého domu svojho deda na vidieku. A v rozhovoroch s ním prežíva katarznú očistu. V hlavných úlohách Roman Luknár a Marián Labuda.

Pásmo animovaných filmov Krajina a my nielen pre deti

Zem (SR, 1966, r. Viktor Kubal) - 6 min.

Krajina divov (SR, 1957, r. Viktor Kubal) - 6 min.

Turista (SR, 1972, r. Vladimír Lehký) - 8 min.

Minútky... autá (SR, 1975, r. Viktor Kubal) - 7 min.

Vydarený víkend (SR, 1977, r. Anna Bilaková) - 8 min.

Antiturista (1979, r. Vladimír Kavčiak) - 7 min.

Čo sa stalo Janíkovi na ceste (1981, r. Viktor Kubal) - 5 min.

Mesto na Dunaji (1985, r. Viktor Kubal) - 6 min.

Pozdrav z Tatier (1985, r. Helena Sláviková - Rabarová) - 7 min.

Animované filmy majú rôznu podobu. Buď sú klasické kreslené, alebo bábkové. Majú rôzne žánre, dokonca nechýbajú ani horory. Priekopníkom kresleného filmu na Sloven-

sku je Viktor Kubal, ktorý nakrúcal už ako trinásťročný v prvej polovici tridsiatych rokov minulého storočia. Jeho prvé pokusy sa zachovali, majú názvy - Štart lietadla a Tank ide cez prekážky. Jeho zásluhou sa stalo Slovensko veľmocou v tvorbe animovaných filmov pre deti a mládež. Získali desiatky ocenení na domácich, ale aj zahraničných filmových festivaloch. Vo filmovom archíve Slovenského filmového ústavu v Bratislave je ich okolo štyristo. Nakrúcanie animovaných filmov je veľmi náročné nielen po tvorivej, ale hlavne finančnej stránke. Pred dvadsiatimi rokmi sme nakrúcali na Slovensku cez tridsať animovaných filmov. Dnes táto tvorba takmer zanikla. Ožívujú ju hlavne študenti VŠMU a ich filmy s úspechom uvádzajú aj najvýznamnejšie filmové festivaly. Dnes sa v zahraničí, ale aj u nás, nakrúcajú animované filmy počítačovou technikou. Ide to rýchlejšie, a sú aj lacnejšie. Vo svete existuje veľa televíznych kanálov, ktoré 24 hodín vysielajú len animované filmy. Naše pásmo na tému Krajina a my ponúka rôzne žánre. Sú ladené komediálne a satiricky. Dokážu pobaviť deti, aj dospelých. Sú to filmy bez slov, založené na akčnom humore, rozohrané gagy s pointou. Boli nakrútené v rokoch 1957 - 1995.

Svetové kultúrne dedičstvo - pásmo slovenských krátkych filmov na VHS

Drevené kostolíky na Slovensku (1996, r. Marián Minárik) - 15 min.
Slovensko v svetovom kultúrnom dedičstve (1995, r. Oto Kóváč) - 15 min.
Banská Štiavnica - Kalvária (1991, r. Peter Hledík) - 15 min.
Kremnica (1992, r. Dušan Medzihradský) - 20 min.
Barokový sen - Bratislava (1992, r. Vladimír Štric) - 30 min.

UNESCO, ale aj ďalšie svetové združenia, inštitúcie, ako aj jedinci vynakladajú nemálo úsilia na záchranu svetového kultúrneho dedičstva. Špeciálne programy ponúkajú financie na záchranu nemých svedkov minulosti. Hlavne u nás je financií na ich záchranu veľmi málo a poskromne. Rozpadávajú sa nám hrady a zámky, vzácne budovy, sochy, vzácne zbierky historických kníh, plesnivé filmy a výpočet by mohol pokračovať. Na Slovensku máme niekoľko vzácných mestských lokalít, ale aj vzácnu faunu a flóru. Zachraňujeme vzácne staré stromy, kostolíky. Naša príroda a vzácne historické stavby, to je dnes najväčšie lákadlo pre turistov. Sú na svete krajiny, ktoré žijú z cestovného ruchu a odborníci konštatujú, že sú to najlacnejšie zarobené peniaze. Ale u nás na to veľmi nemyslíme. Podnikáme a chceme okamžite zbohatnúť. Na rozdiel od Česka a okolitých krajín, prichádzajú k nám turisti na

„jednodňovky“ - ráno prídu a večer odídu. Posledné turistické výstavy a veľtrhy dokazujú, že aj na Slovensku sa prebúdzame, vieme sa predať, vieme vytlačiť príťažlivé a lákavé katalógy a bulletiny. Máme čo ponúknuť, ale musíme sa vedieť aj správať k cudzincom. Dlhodobý televízny cyklus (STV) Národné kultúrne pamiatky zmapoval už celé Slovensko. Niekedy je človek až zaskočený tým, čo vidí. Ako keby sme okolo vzácných kultúrnych pamiatok chodili slepí a hluchí. Svetové kultúrne dedičstvo si musíme chrániť ako svedectvo pre budúce generácie o našej nedávnej, ale aj dávnejšej minulosti.

Živelné katastrofy a živly na Slovensku (filmy na 35 mm)

Važec pod Tatrami v plameňoch (ČR, 1931, r. Tomáš Trnka) - 8 min.
Povodne (1959, r. Jozef Zachar) - 9 min.
Odmäk (1964, r. Martin Hollý) - 11 min.
Ostrov pod vodou (1965, r. Milan Černák) - 23 min.
Kalamita (1965, r. Štefan Kamenický) - 7 min.
Prieťah (1965, r. Ladislav Kudelka) - 10 min.
Poľadovica (1974, r. Peter Hledík) - 11 min.
Lesné požiare (1977, r. Vojtech Andreášky) - 15 min.
Horí (1976, r. Viktor Kubal) - 4 min.

Dnes nám televízia ponúka živelné katastrofy a tragédie v priamom prenose. Prichádzajú k nám do bytov z rôznych kontinentov. Sledujeme ich v tom istom okamihu, ako sa odohrávajú na odvrátenej strane zemegule. Vidíme v nich umierať ľudí. Živly - hlavne voda a oheň, postihli mnohokrát aj Slovensko. Pohotoví filmári boli často pri tom. V roku 1931 sa v Tatrách nachádzal štáb českých filmárov, v čase, keď takmer do tla vyhorela podtatranská dedina Važec. Tieto tragické okamihy nasnímal Tomáš Trnka, ktorý vo Vysokých Tatrách nakrútil niekoľko filmov. Aj povodní sme prežili na Slovensku niekoľko, pripomeňme aspoň prieťah hradze v Čičove. Mráz a sneh, poľadovica, to je ďalšia téma filmov v našom pásme. Na záver sme zaradili kreslený film Viktora Kubala, ktorý sa na tragickú tému pozrel s jeho tradičným tvorivým humorným nadhľadom.

V televízii sme videli už niekoľko seriálov o živloch. Len nedávno sme sledovali v priamom prenose cunami na ázijskom kontinente. Skoro denne vidíme v televíznych spravodajských reláciách vyčítanie živlov. A ako to bolo u nás? Odpoveď nájdete v ponúkanom pásme filmov.

Štefan Vraštiak

Ilustračné foto: Z nakrúcania filmu Stratená dolina

RÁDIO EXPRES

RÁDIO
REGINA

SLOVENSKÝ ROZHLAS 4

Watt foto-video

NAKLADANIE S ODPADMI

ENVIGEO®